

1

שאלות ותשובות

מדרש"ם

השייכות בטור אורח

והסגס טעם וזכא ורעכא הגאון כהה"ד שמואל די בדינה יליא אשר אהו וחקר ומיקו וקיצו ולקף וזקק ער
מיקוס קידו ונגעס כדי להיליא לאור כל תענווה והניק ידו על כל הפוסקים חדשים גם ישנים
כדי להשיב אנריו לכל קואל וואל לדעת דבר האשפט בין דם לבדם בין דין לדין בין אדם לחבירו בין איש לאשתו
והלכס כמוהו בכל ונקוס וינשמו קד ונקי :

נואלנו ה' צבאות : יצידנו משגיאות : ויראנו בתורתו נפלאות : ויזכנו לעשות
ספרים הרבה אין קץ : ויבא לציון נואל אמן וכן יעשה האל :

הספר הזה כב נדפס כמה פעמים בשאלוניקי וע"א ויקו כי במדינתנו אינם בנמצא כלל לואה ותעלורה השולמים
דננידים כמבואר בו סכמה והבאם לביה"ד :

זכני צצקג ומזער כספ"ס - (כ)

(קזתי קצימה בצקג) - (9)

ספר

תשן בורת מרתה ר"ג

דבי יהודא אמאד הנקרא נב

תשן בורת יהודה יעלה

כולל סוים על סוים חויד צמיכיס סוים צמכום ענוקים לאלם ולעמס . אטי סטי לרעקיס על סמיו
 לכל דבר תקסס סיס סרז סגלון סגדיל סעפוסקס צקלי ארז סלור סגולם . סר סמורס . יחיד סדורו . על סקלל
 סדרמו . ועפוסקס סגולום לרסמו וענורמו לריק יקיס כקוס מו"ס יהודא אמאד ולקלסיס :
 סקיס ס"י אטי סקיק רענע וסוד כמעל וססקל לאטי סקיק סעמיסן . וסרי כסקל לאטי ריע סקיק
 ס כ ר ח ס ל י יעיל . ובעלום לו סיע סכיס ליע סיו לקס סורמו סלקיס וספער צספוסקס ועלמס כסממו לגמו
 מרועיס סלניס וענורמו סגור סס קיק סיס יעיל :

ספס סמס תריג יכואו כשערי יהודא לפס

זה הוא השער לה צדיקים יכואו בו לפס

לעמברג

הוצאת חיים וברכה

נו יארקו. שנת תשכ"ה

וַיִּצְהַרְךָ וּבְכַרְתָּ בְּקִרְךָ וַיִּצְאֲנֶךָ וְכָל־
 נְדָרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדְרֹר וְנִדְבַתֶּיךָ וּתְרוּמַת
 יָדֶךָ: יי כִּי אִם־לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 תֵּאכְלֶנּוּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אֶתָּה וּבְנֶךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדֶּךָ
 וְאִמְתֶּךָ וְהַלְוֵי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְשִׁמְחֹתָ
 לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ:
 76 עֵשׂ הַשְּׂמֵר לָךְ פְּתִיעוֹב אֶת־הַלְוֵי כָּל־
 יְמֶיךָ עַל־אֲדָמְתֶךָ: 77 ס כִּי־יִרְחִיב יְהוָה

חֲמִרָה וּמִשְׁחָה וּבְכוּרֵי תוֹרָה
 וְעִנְיָה וְכָל נִדְרֶךָ דִּי תִדְרֹר
 וְנִדְבַתֶּיךָ וְאִפְרָשׁוֹת יָדֶךָ: יי אֱלֹהֵי
 קְדָם יי אֱלֹהֶיךָ תִּיכְלֶנּוּ בְּאֶתְרָא
 דִּי יִבְחַר יי אֱלֹהֶיךָ בְּהָ אֶת וּבְרֶךָ
 וּבְרִיתֶךָ וְעַבְדֶּךָ וְאִמְתֶּךָ וְהַלְוֵי דִי
 בְּקִרְוֵיךָ וְתַחְדֵי קְדָם יי אֱלֹהֶיךָ
 בְּכָל אוֹשְׁמוֹת יָדֶךָ: יט אִסְתַּמְר
 לָךְ דִּיקְמָא תִּשְׁבּוּק יֵת קְוֵאי כָּל
 יוֹמֵיךָ עַל אֲרַעְךָ: כ אֲרִי יִפְתִּי יי

לקט בהיר

רש"י

מעשה (רא"ם), ואין פי' לא מוכל שאני אמנע אותך ולא
 אתן לך מקום לאכלו בשעריך, הא ודאי לימא ללא אינך
 רשאי וכמו שמפרש דביצור הסמוך (מ"ל), ומה שאמר לעיל
 פסוק י"ג השמר לך ופירש רבינו ליתן לא מעשה, הוא על
 ההקדמה, וכאן על האכילה (ג"א): (מא) וזיהושע
 פירש"י שהיו בני פלשתים ואברהם כרת ברית עם אבימלך
 בצאר שבע, והוא מן הספרי ומדרשות חלוקות הם
 (א"ש): (מב) עשו ללמים בצורת אדם עור ופיסח לעשות
 לעג וקלס מן היהודים ורע יחזק שמכהינה עיניו מראות
 ורע יעקב שהיה זולע על יריכו וכתבו על הנלמים את
 השבעה ששבע ארע"ה ושמו אותם על גג בניינים גבוהים
 שלהם ושלחו לדוד לאמר לא תבא הנה כי אם הסירך
 העורים והפסחים: (גג) פי' עיקר אזהרה זו שלא לאכול
 בכור חוץ לחומה לכהנים הוא שהלא ישראל אסור אפילו
 בחוץ החומה שאין נאכלים אלא לכהנים לנשיהם ולעבדיהם

אברהם ברית (בשכר) כשלקח מהם מערת
 המכפלה"א ולא יבוסים היו (אלא החיים היו)
 אלא על שם העיר ששמה יבוס (נקראים יבוסים) כך
 מפורש בפרקי דרבי אליעזר (ל"ה) והוא שנאמר (ש"ב)
 (י) כי אם הסירך העורים והפסחים"ב ללמים
 שכתבו עליהם את השבעה: ובכרת בקרך.
 אזהרה לכהנים"ב: ותרומת ירך. אלו הכזורים"ב
 (ספרי - מכות"ל): (יח) לפני ה'. לפני מן החומה"ב
 (ספרי): ודלוי אשר בשעריך. (י) אם אין לך לחת
 לו מחלקו כגון מעשר ראשון חן לו מעשר עני אין לך
 מעשר עני הזמינהו על שלמך"ב: (ע) (יע) השמר
 לך. ליתן לא מעשה"ב על הדבר (ס): על אדמתך.
 אבל בגולה אינך מחבר עליו"ב: יותר מעניי ישראל
 (ס): (כ) כי ירחיב וגו'. למדה תורה דרך ארץ שלא
 שיני נוסחאות - שולחניך.

אֱלֹהֶיךָ יֵת תְּחֹפֶךָ
 קָדֶךָ וְתִמְרֵי אֵינִי
 תִּתְרַעֵי נִפְשֶׁךָ
 בְּכָל רְעוּת
 בְּשָׂרָא: כא אִו
 אֶתְרָא דִּי יֵת
 לְאִשְׁרָאָה שְׂכַנְי

יתאוב הדם לאנ
 ועושר (ספרי - חולי
 אבל במדבר לאנ
 מקדישה ומקריבו
 ירחק ממוך המני
 בכל יום"ב) כמו
 וזבחת וגו' כא

עניים ומן המחבר
 פשוטו של מקרא, פ
 עם וכלל מקום שיט
 הארץ כמנהגו בכל
 אלא דרשוני, ולפי
 פרנסה אז ואמרת י
 נפ"מ הזמן והמקום
 ר"ל פסוק זה נתון
 נמנה שיעור, אלא ש

אלא חי
 ב. כי ירחיב ו
 המחלוא
 (במדבר י"ח)
 האות הכשר בו
 ואמרת וגו' פיר
 רוצה לאכול צו

שנתיך. (מא) מי
 ואמרת אוכלה וגו', י
 המאכל וכדומה אעפ

עין משפט
ני מצוה

נמו:

הניקוז פרק חמישי גימין

סדרה השני

והיחול מה יפה ראשון...
נמו: חן משפט
ני מצוה

נמו: חן משפט
ני מצוה

נמו: חן משפט
ני מצוה

נמו: חן משפט
ני מצוה

נמו: חן משפט
ני מצוה

נמו: חן משפט
ני מצוה

נמו: חן משפט
ני מצוה

נמו: חן משפט
ני מצוה

סדרה השני

נמו: חן משפט
ני מצוה

נמו: חן משפט
ני מצוה

נמו: חן משפט
ני מצוה

נמו: חן משפט
ני מצוה

נמו: חן משפט
ני מצוה

Samson ben Zadok

ס פ ר

ת ש ב " ין

מ א ת

רבינו שמשון בר צדוק ז"ל

כולל פסקי ומנהגי רבו

מהר"ם מרוטנבורג

עם הביאור החשוב

שבעת הנרות

מאת הגאון הגדול

רבי משה בצלאל האבדק"ק סייני

מהדורה חדשה

עם הוספות יקרות ונכבדות

השמטות והשלמות לתשב"ץ

הערות כת"י הגאון רבי ירוחם פישל פרלא ז"ל

הערות וביאורים מאת חו"ר כולל אברכים „טהרת יום טוב”

קונטרס „זהרי חמה” מאת הר"ר משה חיים הכהן ש"פ שניידר

יוצא לאור

ע"י כולל לאברכים מובחרים

טהרת יום טוב

בנשיאת כ"ק האדמו"ר מהעלמעץ שליט"א

לפסוק גם כספיקא דר' זירא נגד פסיקת דר' ירמיה זכסין
 של' הש"ך בה"מ סי' ס"ק כ"ז דיש פוסקים כספיקא
 דרבא נגד ודאי דרבה ובש"ך בה"מ סי' רס"ז סס"ק ב' בני
 הא דסומנים כתב דקיי"ל כספיקא דרבא נגד ודאי דרבא
 והובא כספרי כונע ישועה

שז בשארם אחר סברך ברכת המזון הר"ם ז"ל (שו) אינו נוטל
 יריו ואינו סברך בלחש . [ומורי הר"ד פרק ז"ל ס"ה מנדר
 נלחש לפי שאין אלם יכול לטון כל חינה וחינה מפי המנדר . ומ"מ
 לא סיס מזיך לנדר אלם עד שיעט המנדר לסזן אלם הכל מאוס לחינה
 למ"ד דנרכה המזן צימון נמשכת עד נודך . ס"כ] :

שז והר"ם ז"ל כשהיה אוכל ואדם אחר עמו וכא אדם שלישי
 ונתן לו לשותה בקש סמנו שיאכל עמו מעט לפי שכבר
 חייב בויסון לפירוש התוספות . ואינו רוצה לזמן עליו על ידי
 שתיה לבד לפי שפסק רב אלפס שאין לזמן על ידי שתיה .
 (שו) ואם אדם חשוב הוא שאינו רוצה לזמן אותו לאכול עמו
 ברבד מועט מבקש אחר שיאכל עמו כוזה פה כדי לברך בוסון
 ואם אין לו שלישי שיאכל עמו פת אין זמן עמו ע"י שתיה
 הואיל ונפק מפוסיה דרב אלפס . [מיכו נחוספות רכינו יודיה פסק
 כי הסיא דהני בירושלמי שנים שאלו דגן ופזח ירק מלפרסיס . ומיכו
 רכינו שמשון מקוץ אומר לחין הלכה כמותה כרייתא משום דקא מסיק פלג
 בירושלמי מתניתא כרשב"ג הוה נולמז יחידה הוה ורכנן פליגי עליה .
 ועוד ראיא אחרת מהמש קושיא דקשיא דר' יומאן אדר' יוחנן דלמר ר'
 יוחנן לסויא אחרים ידי מוכחן עד שיאכל כוזה דגן משמע דוקא להניא
 אחרים אבל להמטרף אפילו לירק וכירושלמי יאמר עד שיאכל כוזה דגן
 משמע אבל להמטרף לא אפילו לירק אם כן קשיא אהדי אלם ש"מ לא
 קשיא כהן כשהיה כהן נלמז להמטרף אפילו ירק נמי כיון לחינה רובא
 דמנכר אבל כשהיה אינו מטרף כירק וכ"ש דנשחיה אין מטרף . פ"כ
 (פ' בני זכ"מ)] :

שז ולעשרה מצטרף אפילו שלישה על ידי שתיה ושבעה
 שאכלו . (שח) אבל ר' לא משום דבעינן רובא דמנכר :

שז וקמן אינו מצטרף לא לעשרה ולא לשלשה (שח) עד שלש
 עשרה שנים ויום אחד :

שי וכשהוא אוכל שני מיני פירות או שלשה או אפי' מין אחד
 אם אינו כולו לפניו בשעה אחת סברך על כל אחד ואחד
 ברכה לבדו ברכה ראשונה מפני היסח הדעת אבל לא ברכה
 אחרונה . וכשהוא אוכל פירות ודעתו לשותה יין באחרונה סברך
 קודם ברכה אחרונה על הפירות בורא נפשות רבות ואחר כך
 סברך בורא פה"ג על היין (שי) כדי להרבות בברכות . [מיכו
 כשאלם אוכל נכית מכירז ננון נכרות מילס וכסורים די לו נכרס אחת
 על כולן ואפילו קודם שיביאו לו יין אחר לפי שחלו נדעת כשה"כ וסינו
 עופס היסח הדעת כלל כדלמרינן נכרות (דף מב) אן אכחא דריס
 גלוחס ספמינ . פ"כ]

שיא (שיא) ואפילו כשהוא אוכל יחידי בלא זיסון נוטל ידיו
 לברכת המזון ועושה לכוס שמיפה הדחה שלא חי
 וסימך חמשה :

רשיב שאלתי להר"ם ז"ל אם חובה דיתן ללוי לברך ברכת המזון
 במקום שאין בהן . והשיב לי לא דבמקום שאין בהן יש
 דין לישראל כמו ללוי לכל דבר . ומה"ר יצחק סוד"א אומר
 שבירושלמי יש אמר רבי יהושע בן לוי מימי לא ברך לפני
 ישראל

צרכה המזון לזריך להיות במקום הסעודה אוליגן צמר סוף
 הסעודה . אחת דכשני הענינים יש גם דעוס הסוכרים
 להיפך . ע"י מג"א ס"מ קפ"ח ובכ"י סי' קע"ח מ"ס
 מהסמ"ק . אך פסקי הש"ע לכאורה סתרי אהדי אס לא
 נחלק בלחיו חילוק בין
 הענינים :

שז חינו נוטל ידיו כו' .
 כ"כ בטוש"ע סימן
 קפ"א . ולכאורה קשה כיון
 דשומע כעונה מ"ס ממבדך
 צפיו . אך בברכות דף כ"א
 ט"ב בסו"ה ע"ד . הביאו
 מהש"י דמתפלל ושומע קדים
 לו קדושה דלוינו יכול
 להפסיק ישחוק וימחין מעט
 דשומע כעונה ור"ח ור"י
 אמרו דאי שומע כעונה הוי
 הפסקה אס ישחוק ע"ס . הרי
 דלרש"י אין שומע כעונה
 ממש לכל דבר . וה"כ אע"ג
 דלהוכרת ה' צפיו נוטל ידיו .
 לשמייעה ל"ז : כהנהה ומ"מ
 ל"ה מזריך לברך כו' . ט"ס
 וז"ל לא הוה מתחיל כו'
 עכ"י סי' פ"ג בהלשון שהביא
 מהר"פ :

שז ואם תשוב הוא
 שא"ר אדם ואחור לאכול
 עמו בדבר מועט כו' . לעיל
 סי' ד"ג דמסיק דאס אוכלים
 דגן הוה לריך לאכול עמהס
 מעט . ומשמע דהוי חייבים
 לזמן לרבה"ה על דבר מועט
 אף שודאי רבב"ח חשוב הוה .
 י"ל לגבי ר"א ור"א דגדולי
 עולם הוי אין ציוס להזמין
 לחשוב לאכול עמהס דבר
 מועט . ודע דמהא דא"ל לזמן
 חשוב . נמי משמע כמ"ס
 בס"ס ש"ג דאינו חיוז כ"כ .
 דהא ודאי אינו ככיוון נגד
 כבוד הכריות שדחה אף ענין
 חיוב גמור דרבנן : כוזה פה .
 הכ"י סי' קל"ז הביא מהגהות
 בשם הר"מ כוזה דגן ע"ס .
 זנפ"מ בין פס לדגן כמבואר
 פס : כהנהה בירושלמי
 מתניתא רשב"ג הוה . כל"ל
 והוה בירוש' פ"ו דברכות סוף
 הלכה ב' . ועמ"ס ע"ו כספרי
 בריקאנטי סי' ע"ח בד"ה

פסקו הסו"ם : אבל להמטרף לא אפיי לירק . הלשון מגומגם
 וז"ל אבל ירק לא אפיי להמטרף :

שח אבל ר' לא משום דכתיב רובא דמינכר . הכ"י סי'
 קל"ז כתב דלפרש"י בברכות דף מ"ח דר' זירא הוה
 מהחריז חל חל אל על המזן יתה חל חל

פסקו הסו"ם : אבל להמטרף לא אפיי לירק . הלשון מגומגם
 וז"ל אבל ירק לא אפיי להמטרף :

שח אבל ר' לא משום דכתיב רובא דמינכר . הכ"י סי'
 קל"ז כתב דלפרש"י בברכות דף מ"ח דר' זירא הוה
 מהחריז חל חל אל על המזן יתה חל חל

שח אבל ר' לא משום דכתיב רובא דמינכר . הכ"י סי'
 קל"ז כתב דלפרש"י בברכות דף מ"ח דר' זירא הוה
 מהחריז חל חל אל על המזן יתה חל חל

שח אבל ר' לא משום דכתיב רובא דמינכר . הכ"י סי'
 קל"ז כתב דלפרש"י בברכות דף מ"ח דר' זירא הוה
 מהחריז חל חל אל על המזן יתה חל חל

שח אבל ר' לא משום דכתיב רובא דמינכר . הכ"י סי'
 קל"ז כתב דלפרש"י בברכות דף מ"ח דר' זירא הוה
 מהחריז חל חל אל על המזן יתה חל חל

ין היו לפנינו עניים הרבה וכו'. פרק במה דברים אמורים משנה קריב לטון רבינו
 ולבנינו: וכן נראה.
יח ב"מ בזמן שריו שנה שון וכו'. ג"ז אם נמשנה ועמלה דמיו יקרה היא
 משיקו יקרה מ"מ הנכנס לפני לפנים: ואם היה אחד מהם רבו או

אם קבלו מקבלין ואין מחזיקין
 כי דמי דבר מסויים ח"י יוסף
 ויהי לא הדי דבר מסויים אלא
 שמוס המקורש ממש אפי' הכי
 1. ויהיה ולתת לזקן מן
 2. או לבנות מה לו דבר מסויים
 3. או מסויים ולתת לפרושו דהא
 4. י"י הויה לון מחזיקין ואין גוונן
 5. עדים יהיו כלה טובה חסודם
 6. 7. טעין ממנו לזקן הויה אלו
 8. דהא דמכין לא לנס איהו דבר
 9. אבל דבר שליט מסויים לא
 10. לזקן הויה סבבלין וכו'.
 11. ועם שנה רביו שמה לנו
 12. 13. וטעם אחר טעין גומיה יסיה
 14. 15. שיהי לון סתם קדושה מון
 16. 17. שמה הפסוקי לון אחר שמה
 18. 19. וקדושה ולפיכך טעון גומיה.
 20. לטון רביו ויהי שמה כלנו
 21. וטעם אחר לון יקבל לזקן
 22. רשמי מו שחלקין לישב לטון
 23. 24. שכתבו זה הנוה:
 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

ד בתעניות מחלקים וכו'. פרק קמח דמי
 ממונת (דף ז' ג') רישלמי
 טף פלה:

ה הקופה אינה נבנית אלא בשנים וכו'.
 משנה כסף פלה. ומ"ט מותר
 להאמין לאחד המעוט של קופה. כ"ק דבמה
 (דף מ' מ'). ומ"ט ויהיה נחלקת אלה בשלשה ימי
 משנה כסף פלה. ומ"ט והתחמו נגבה בשלשה
 ימי. פרק קמח דבמה:
ו התחמו נגבה בכל יום וכו' עד כל
 צרכי קבורה. כ"ק דבמה:
כתב מה"ק ואמר ממהם על רביעי משה
 שכתב לו יום לקופה ג' חדשים לחמיו
 והאמת דבנכס דין כריתיה הויה לישבא. דמי
 כי חילוק נשחמח' הוה כספריה שהי מלחמה
 כשו כפריה כדברי רביו משה ר"ש והטמה לגרימס
 רביו דבמפתח דפלה כחוש שלשם יום לקופה
 ולתתיו וזו הענין מפי שהקופה יומי מורכמ
 מן הממחי ואין לן מקום שאין כי קופה ים
 מקומום של נגבו בחמיו:
 מ

לה לפי בבורה: דין היו לפנינו עניים הרבה או שבוים
 הרבה ואין בכים כדי לפרנס או כדי לכמות או כדי לפדות
 את כולן. מקדימין את הבתן ללוי. ולוי לישראל. וישראל
 לחלל. וחלל לשחוקי. ושחוקי לאסופי. ואסופי לממור.
 וממור לנחין. ונחין לגר. שהנחין גדל עמנו בקדושה.
 וגר קודם לעבד משוחרר. לפי שהיה בכלל ארורי:
יח במה דברים אמורים בשויה שניהן שון בחכמה.
 אבל אם היה כהן גדול עם הארץ וממור תלמוד הכם.
 תלמיד חכם קודם. וכל הגדול בחכמה קודם את חברו.
 ואם היה אחר מהן רבו או אביו אע"פ שיש שם גדול
 מהן בחכמה. רבו או אביו שהוא תלמיד חכם קודם לזה
 שהוא גדול מהם בחכמה: **L**

פרק תשיעי

א כל עיר שיש בה ישראל חייבין להעמיד מהם גבאי
 צדקה אנשים ידועים ונאמנים שיהיו מחזיקין על העם מערב שבת לערב שבת
 ולקוחין מכל אחד ואחד מה שהיו ראוי ליתן ודבר הקצוב עליהן. והן מחלקין המעות
 מערב שבת לערב שבת ונותנין לכל עני ועני מוונות המספיקין לשבעה ימים. וזו היא
 הנקרא קופה: **ב** וכן מעמידין גבאיין שלוקחין בכל יום ויום מכל אחד וחצרו פת וימיני
 מאכל או פירות או מעות ממי שמתנדב לפי שעה. ומחלקין את הגבוי לערב בין העניים
 ונותנין לכל עני ממנו פריסת יומו. והזו הנקרא תחמו: **ג** מוטלם לא ראוי ולא שמענו
 בקהל מישראל שאין להן קופה של צדקה. אבל תחמו יש מקומות שנהגו בו ריש
 מקומות שלא נהגו בו. והמנהג הפשוט היום שיהיו גבאי הקופה מחזיקין בכל יום ומחלקין
 מערב שבת לערב שבת: **ד** בתעניות מחלקים מוונות לעניים. וכל תענית שאכלו העם
 ולנו ולא חלקו צדקה לעניים הרי אלו כשופכי דמים ועליהם נאמר בקבלה צדק ילון בה
 ועתה מצרחים. במה דברים אמורים בשלא נתנו להן הפת והפירות שאוכלים בהם הפת
 כגון תרומה וענינים. אבל אם אחרו המעות או הרמיס אינן כשופכי דמים: **ה** הקופה
 אינה נבנית אלא בשנים וכו'. ופרק קמח דמי. ומ"ט מותר
 להאמין לאחד המעות של קופה. ואינה נחלקת אלא בשלשה מפני שהיא כדיוי ממונות.
 שנותנים לכל אחד די מחסורו לשבת. והתחמו נגבה בשלשה שאינו דבר קצוב. ומחלקין
 בשלשה: **ו** התחמו נגבה בכל יום. והקופה מערב שבת לערב שבת. והתחמו לעני
 עולם. והקופה לעניי איתה העיר בלבד: **ז** רשאי בני העיר לעשות קופה תחמו. ולעני
 קופה. ולשנותן לכל מה שירצו מצרכי צבור. ואע"פ שלא התנו כן בשעה שגבו. ואם היה
 במדינה

ואני בעניתי אמר שאין כדברי רביו טעות

דבנכסות מ"ח אפי' שאלו מ"ח ולמד
 ממנו קנה כדך העולם שהאדם מלמד את בנו
 מורה וכו' הינו רבו מונח הילקן אפי' שבו
 שקול כנגד רבו דלות היה מחיו מה שיהא עליו
 מתקנה ועוד שיהא אפי' הוא קודם ויהלכות גולה
 ואפיה לריב אפי' שאליו רבו כלל ומשם הכי
 טעון שיהא שקול כנגד רבו. ולענין פדיון לון
 חתן אלא אם אפי' מ"ח אפי' שאליו שקול כנגד
 רבו אפי' קודם כפסעו דממני גפי' אלו מלאות
 ויהי משמע נמי ממה שכתב בחכמות מ"ח ואפי'
 שאליו מ"ח הוא קודם ללן מן רבו הכי מסתבר
 כיון שאליו היפוא לעולם היה אפי' דלא משמע
 הכי מלפון רביו שכתב רבו או אפי' שהוא מ"ח
 קודם ליה שהוא גדול בחכמה מהם ע"כ משמע
 שכל לא היה אפי' מ"ח אפי' קודם לני שהוא
 גדול בחכמה ואין אפשר שיהיה אפי' אפי' שבויה
 וכן לפדות מ"ח אפי' מ"ח ויבטלה רבו שהביאו
 לפי העולם הנה רחמי להקדים לו אבל מהם אחר
 לה. ולפיכך אין אומר של כהן רביו או אפי'
 שהיה מ"ח אלא להקדימו לרבו כמו שכתב בחכמות
 מ"ח אפי' שאין הלשון מוקוף. וזו לא מדי:
פ"מ א כל עד שיש בה ישראל וכו'.

בני ימינו מהם ימינו. וכמו שטופין בני העיר זה את זה לבנות להם בית הנכנס ולקנות להם ס"מ וישאר דברים כן כופין זה את זה על הצדקה והעמדת להם גבאי צדקה:
ג והמנהג הפשוט היום וכו'. כי הוא המנהג בומנו ואלו אכל ממחהו מי נמן להם רשות לנטול הממחיו כיון שהוא עני נכסיה כסף פלה ויבכיהו ריש כנה כהרע ובכמה מקומות
 נחמלתי מיימי לה. וי"ל כיון דמהג כדרייה ורשאין בני העיר לעשות קופה תחמו וממחי קופה לפיכך נהגו להוסף קופהם כנגד הממחי וישעו הכל קופה:
ד בתעניות מחלקין מוונות לעניים וכו'. לפי אמת דמי ממונות א"ר יתקן כל מעניות שמליון בו אלא הצדקה כאלו שפך דמים שנחמתי צדק ילון כה ועמה מלמדי וכו' כרימח
 ויתר אכל וזו וטעי לון כה הוקף שהיו רגילין לחלק להם פת ופירות ועני העניים להם מליון אכל לא היה רגילין כדך אלא שמתקן מעט וטעי לא היו כשופכי
 דמים יתנו להם למחר שהיו לא בשעו עליהם העניים וכן נראה מפי"ט ו"ל ועמלה דמיו יקרה היא:
ה הקופה אינה נבנית אלא בשנים וכו'. מ"ק דבנכס כרימח לטון רביו ולמתיקן עלה מה"מ אחר רב נמן אמר קהל ויהי יקפו אלא הויה גוי שריוחא הוא לא עבדי
 וכו' וא"מ מהא עמלא לא היה נבנית אלא בשלשה. וי"ל לפי שהיה יודע כסוס על כל אחד ואחד מהם כפ"ח: והתחמו נגבה בשלשה וכו'. אם כרימחא תחמו נבנית בני ומחלקת
 בשלשה מפני שצבייה וילוקה שון וכו'. ויפרש רביו כמו שחלקה דמי ממונות שהיו אפי' דבר קצוב. ורש"י ו"ל פי' שגבוי ושלוקין שהיו בכל יום מדי יום כיום
 לפיכך לון גבוי בשנים שלא יטרעו לטרוח לנקט את השלשה לחלק. ויפרש רביו עיקר וכן פירש הרמ"ש:
ו התחמו נגבה בכל יום וכו'. אם כרימחא ויהא דמחה לעני עולם אפי' חף לעני עולם אם יטרעו עליהם והיו דבניקין שלשה לפי שצרכין לנכות כפי מה שצרכו עליהן עני
 עולם וכן דקדקתי בלשון רביו שכתב הקופה לעני אזהרה העיר בלבד משמע שסחמחי אפי' לעני אזהרה העיר בלבד אלא לכל העניים. וא"מ על מה אמרו כריב המקומות
 שמתנין גבאי אחר. וי"ל כיון דעמלא הדי משיס דלון עושין שריחא פחות משנים ואמרי' מהי שריחא לפי שמסכנין על הצדקה בערב שבת והיהא לא נהגו למשכן על הצדקה וא"מ
 לזכר שריחא ויזין שהוא קצוב יתן כל אחד ויהא יקה כל עני שלשה בעמלא הוא אלא כלא עניים חדשים ונרין לחלק להם לא היה נכחות משלשה:
ז רשאי בני העיר לעשות קופה תחמו וכו'. אם כרימחא יש מי שכתב דוקא לזרוך עניים יוכלין לשטותה אבל לא לשאר זכרי צבור וכל החמונים דמו כבדלו וזו הפסוקי לעם
 רביו שטילוין לשטותה ללן זכרי צבור וכן נהגו ועמלה משיס דלן כ"ד ממנה עליהם הדי משמע לישא דברימחא דקחמין רשאין לשטותה לכל מה שרצו וזו לדי לזרוך עניים
 קלמך אה מנה ליה רשא לעשות קופה תחמו ומה לי הא ומה לי שאר זכרי עניים וזו אי' לזכרי עניים קלמך למה לא יהי הגבאיין רשאין לשטותה דקחמין בני העיר משמע דוקא בני העיר
 ולא גבאיין: ומה היה במדינה רבם גבוי וכו'. אם כי אפי' אמר אלא אטווי נמי לא כרימחא דלן דקא אפי' דעמלא דדיי קא אפי' ולמאן דבענא דיעניא ליה. ומסתברא דמאי דכנת
 רביו מנס גדול ליה לומרלא שאין בעיר גדול ממנו וזה ממהם על כל זכרי הצבור שהכל רגילין על דעמיה הוא יכול לשטותה אלא חמיו הגדול ממנו:
 נמצא

ול מה שהקשה עם הרמ"מ על
 אפי' ע"מ:
 פ"ח הלכות מלמס דין ר' יודיק:
 י"ו

פקוד נפש מפניו, והוא ליה כלים לכסות ואשה להחיות או איפכא
 דלמדין בירושלמי [הוריות פ"ג הלכה ד] דלוחו שלחיות קודם:
 יו או אביו שהוא תלמיד חכם כו'. כן הוא גם כן בענין
 [עמוד מ] והרמב"ם סוף פרק ח' מהלכות מתנות עניים, ולא דעמי
 מאין הולילו זה שאביו נרץ להיות
 תלמיד חכם, ואדרבה מדתן סוף
 פרק אלו מליאות [בבא מציעא ג, א] [א]
 היה אביו ורבו עומדים בנית השני
 פודה את רבו ואחר כך פודה את
 אביו, ואם היה אביו תלמיד חכם →
 פודה את אביו ואחר כך פודה את
 רבו, וכן כתב הרמב"ם ריש פרק
 ה' מהלכות תלמוד תורה והטור
 [סימן רמז עמוד מ"א] והשו"ע לעיל
 סימן רמ"ג סעיף ל"ד, משמע
 דכרישא איירי כשאין אביו
 [מכאן] ו' ואפילו הכי דוקא רבו
 קודם ממנו, הא לאו הכי אע"פ
 שהוא גדול מאביו אביו קודם, וכן
 משמע ברמב"ם שם ובג"י [שם]
 עמוד מ"ב ד"ה [ומה] ונדבר הר"ב
 [שם] שדוקא רבו מונק, הא לאו
 הכי אפילו אביו אינו חכם כלל
 אביו קודם, וכן נרין דיון שאינו
 רבו למה יקדים לאביו שהוא מן
 המורה, ונראה דמה שכתוב כאן
 אביו שהוא תלמיד חכם היינו לומר
 דככה"ל גוונא קודם אפילו לרבו
 שגדול בחכמה מאביו, ולענין פדיון
 נפשות לא נענין שיהא שקול כרבו,
 כלעיל סימן רמ"ב:

יא שבאו לשאול מוזן כו'. והא דמתן בקוף הוריות י"ג, א] האיש
 קודם לאשה להחיות ולהשיב אבדה, והאשה קודמת לאיש לכסות
 כו', נרץ לומר ולהחיות היינו להנילם אם הם טובעים בנהר וכהאי
 גוונא, אבל אכילה לאו כלל להחיות הוא, אלא לדין כדן הכסות,
 ומתא כסות והוא הדין אכילה, עכ"ל
 ב"י [עמוד לו ד"ה ומ"ג ומקדימן],
 וכן כתב בספר נאר שבע דף כ"ב
 ע"ב [הוריות י, א ד"ה האיש]:
 יב מקדימין אשה כו'. מפני
 שדך האיש לחזור על הפתחים ואין
 דרך האשה בכך. ואפילו היא מתורמ
 עמה על הפתחים, מכל מקום כיון
 שאין דרכה בכך יש להקדימה שלא
 תחזור על הפתחים, אי נמי שמה
 חתנייה לחזור גם אצל אחריה, וכן
 מפורש בפרישה [אם ת]:
 יג והצוי לישאל כו'. עיין
 באו"ח סימן ר"א [טור עמוד רנ"ג]:
 יד והשתוקי כו'. עיין באהע"ז
 סימן ד' [מסעיף יג] מהו שתוקי
 ואסופי וממור: שו וכהן גדול
 עם הארץ כו'. וכמו בספר נאר
 שבע דף כ"ג ע"ג [הוריות י, א ד"ה]
 וכהן גדול לאו דוקא עם הארץ, אלא
 שאינו שזה בחכמה לישראל. ועיין
 לעיל סימן רמ"ו ס"ק ט"ו [י"ד]:
 מז ואפילו חכם לבבות כו'.
 נראה דהיינו מדינה, אבל בזמן הזה
 שאין תלמיד חכם אפילו לענין
 ליטרא דדהבא, וכלעיל סימן רמ"ג
 סעיף א' [נהנה], כל שכן שאין לדמות

1. נראה כמוזן דף
 ו"י [ע"א], ומפרנסין
 יקמי בכרישא היינו כיון
 חן בין כסות, דעממא
 נפי שהאיש רבו לחזור
 כו' דשיך בין בזמן וכן
 אכסות, וכן כתב
 הרמב"ם בפרק ח'
 ממעטת עניים הלכה טו.
 הא דמתן בסוף הוריות
 ג, א] האיש קודם לאשה
 החיות, נרץ לומר
 להחיות היינו להנילם
 אם הם טובעים בנהר,
 מאי דמתן [שם] האשה
 קודמת לאיש לכסות וכו'
 וגל כסות והוא הדין
 אכילה, דהו עממא
 הוא:
 2. טור [עמוד מ] בשם
 הרמב"ם [שם] בסוף פרק
 ו' [הלכה ח"ת] ממעטת
 סוף הוריות [שם]
 מפרש שם בגמרא
 טעמא:
 3. ומפרש הרמב"ם שם
 הלכה י' שהמתן גדל
 ממו נקדושה, ונר לעבד
 ושחרר, לפי שהיה כלל
 רוב, ממעטת דהוריות
 שם:
 4. גם זה לשון הרמב"ם
 שם [הלכה י"ז]:
 5. ממעטת סוף פרק ג'
 בבא מציעא דף ל"ג
 ע"ב:
 6. כרז יהודה דמנא
 ומויא בבא בתרא דף ט'
 ע"א:
 7. הרמב"ם [א] אעובדא
 רבי שהיה מטעור על
 ומתן פתו לעם הארץ,
 שם דף ח' ע"א:
 8. הנהות מרדכי פרק
 [מא] דבבא בתרא [נמו]
 רמ"מ [ממשה ה'
 דק: דפ"ה] דפ"ה
 9. הירושלמי [הלכה ד]
 וי אז וינו אשמושי
 וקרובו וכו':

יב [כב] שני עניים שהיביבם ליתן צדקה יכול כל אחד מהם ליתן צדקה שלו לחבירו: הגה' ודוקא נדקה אצל אם חייבים
 כל אחד קנם לנדקה שעבדו על אחה דבר אינן יכולים לתת אחד לחבירו דאם כן אין כאן קנם:

יב [כב] שני עניים שהיביבם ליתן צדקה יכול כל אחד מהם ליתן צדקה שלו לחבירו: הגה' ודוקא נדקה אצל אם חייבים
 כל אחד קנם לנדקה שעבדו על אחה דבר אינן יכולים לתת אחד לחבירו דאם כן אין כאן קנם:

יב [כב] שני עניים שהיביבם ליתן צדקה יכול כל אחד מהם ליתן צדקה שלו לחבירו: הגה' ודוקא נדקה אצל אם חייבים
 כל אחד קנם לנדקה שעבדו על אחה דבר אינן יכולים לתת אחד לחבירו דאם כן אין כאן קנם:

ערך להם למהרי"ק"ש

פ"ה מפורסם תלמיד חכם קודם. אפילו תלמיד חכם ועם הארץ [למון]. ויש אומרים [ירושלמי הוריות פ"ג הלכה ד] דאשת חבר מותר: ב"י [ואו אביו]. יש אומרים [א]
 שמי שהפריש נדקה אינו טוב לו לפרנס אביו ממנה: ש"ח [צדקה שלו לחבירו]. אצל קנם לנדקה לא, דאם כן אין כאן קנם:

פ"ה מפורסם תלמיד חכם קודם. אפילו תלמיד חכם ועם הארץ [למון]. ויש אומרים [ירושלמי הוריות פ"ג הלכה ד] דאשת חבר מותר: ב"י [ואו אביו]. יש אומרים [א]
 שמי שהפריש נדקה אינו טוב לו לפרנס אביו ממנה: ש"ח [צדקה שלו לחבירו]. אצל קנם לנדקה לא, דאם כן אין כאן קנם:

פ"ה מפורסם תלמיד חכם קודם. אפילו תלמיד חכם ועם הארץ [למון]. ויש אומרים [ירושלמי הוריות פ"ג הלכה ד] דאשת חבר מותר: ב"י [ואו אביו]. יש אומרים [א]
 שמי שהפריש נדקה אינו טוב לו לפרנס אביו ממנה: ש"ח [צדקה שלו לחבירו]. אצל קנם לנדקה לא, דאם כן אין כאן קנם:

ביאור הגר"א

כנזכר לעיל [סימן רמז סעיף ל"ד]: [כ] [פס"ח] ו' ואם סבירין כו'. בתוספתא סוף
 פאה [פ"ד הלכה ח] ובירושלמי שם [פ"ה הלכה ו] אין פותחין לעני העובר ממקום
 למקום מכבד כפונדיון מארבע סאין בסלע, לן נותנין לו פרנסת ליה שמן
 וקטנית, שבת נותנין לו מזון שלש סעודות שמן וקטנית דג ודק, במה דברים
 אמורים בזמן שאין מכירין אותו, אבל בזמן שמכירין אותו אף מכסין אותו:
 [כא] [פס"ח] ו' רבי שהיה כו'. ממה שכתוב בהוריות שם [ג, א] אימתי בזמן
 שכולן שדים כו', ובירושלמי [שם פ"ג הלכה ד] הנזכר לעיל [ס"ק יג] כסות אשת
 חבר כו', דוקא שחבר לפנינו: [כב] [פס"ח] יב' שני עניים כו'. בקדושין ל"ב
 א' שני שותפין כו', וכן בירושלמי דפאה [פ"ה הלכה ד] ובמתנתן שם פרק ה'

[יד] [פס"ח] ח' איש כו' וכן אמר יתום כו'. בתוכות ס"ו [ע"א]: [טו] וכן
 אמר באו לשאול כסות. הוריות י"ג א'. ועיין באר הגולה [אות יא]:
 [טז] [פס"ח] ט' והישראל חלל כו'. כמו שחשיב אותן ריש פרק ה' וקרדושין
 [טז, א] רבת ישראל כשרה לכהונה, מה שאין כן בבת חלל, ושחוקי ספק ממזר,
 ואסופי הוא ספק גר גם כן: [יז] [נהי] ואפילו חכם כו'. ירושלמי הנזכר לעיל
 [ס"ק יג]: [יח] [ש"ש] וכל הגר כו'. ירושלמי שם [נהרות פ"ג הלכה ה] תני
 הסדרן קודם לפלגין כו', ע"ש: [יט] ואם היה כו'. כמו שכתוב בכבא
 מציצא ל"ג א' ולענין אכירה במקום אביו כו', הא לאו הכי אביו קודם אע"פ
 שאינו חכם כלל, וכל שכן בתלמיד חכם קצת, וכל שכן רבו שחמור מאביו

[יד] [פס"ח] ח' איש כו' וכן אמר יתום כו'. בתוכות ס"ו [ע"א]: [טו] וכן
 אמר באו לשאול כסות. הוריות י"ג א'. ועיין באר הגולה [אות יא]:
 [טז] [פס"ח] ט' והישראל חלל כו'. כמו שחשיב אותן ריש פרק ה' וקרדושין
 [טז, א] רבת ישראל כשרה לכהונה, מה שאין כן בבת חלל, ושחוקי ספק ממזר,
 ואסופי הוא ספק גר גם כן: [יז] [נהי] ואפילו חכם כו'. ירושלמי הנזכר לעיל
 [ס"ק יג]: [יח] [ש"ש] וכל הגר כו'. ירושלמי שם [נהרות פ"ג הלכה ה] תני
 הסדרן קודם לפלגין כו', ע"ש: [יט] ואם היה כו'. כמו שכתוב בכבא
 מציצא ל"ג א' ולענין אכירה במקום אביו כו', הא לאו הכי אביו קודם אע"פ
 שאינו חכם כלל, וכל שכן בתלמיד חכם קצת, וכל שכן רבו שחמור מאביו

פתחי תשובה
 (1) להשיא היתומה. עיין בתשובת שכות יעקב חלק א' סימן ע"ו לענין תלמיד
 חכם שנרב לו אחד מהקצינים סך מה להשיא בהם בנו החתור, אם מותר לשנות
 להשיא בו בתו הבוגרת, והעלה ראינו יכול לשנות, כיון שזיכה לבנו על ידי
 האב וזכין לאדם שלא בפניו כבר וכו' בו הבן, אם לא שהתלמיד חכם הוא
 עני מאוד שאי אפשר לו להשיא בתו אלא בכסותו זה, או גם על הבן מוטל
 הדבר, אפשר דגם הבן ימחול ויאמר כאילו התקבלתי ואו דאי מותר לשנות,
 ע"ש: (2) לבבות. עיין באר היטב ופ"ה [שם ש"ד] ופ"ה [שם] וכו' דכמות הזה

באר היטב
 (1) מקדימין. מפני שאין דרך האשה לחזר על הפתחים. ואפילו היא מתורמ
 עמה על הפתחים, מכל מקום כיון שאין דרכה בכך יש להקדימה שלא תחזור
 על הפתחים, אי נמי שמה חתנייה לחזור גם אצל אחריה, וכן מפורש בפרישה,
 עכ"ל הש"ך [ס"ק יב]: (2) וכהן גדול. ובספר נאר שבע נכתב ללוח דוקא
 כהן גדול עם הארץ, אלא שאינו שזה בחכמה לישראל, ועיין לעיל סימן רמ"ו,
 [ש"ך ס"ק טו]: (3) לבבות. כתב הש"ך [ס"ק טו] נראה דהיינו דוקא
 מדינה, אבל בזמן הזה שאין תלמיד חכם אפילו לענין ליטרא דדהבא, כל שכן

הנהות והערות
 1. הנהות מרדכי כנא
 ח"א רמז מרנא אומא, אדם
 שרי הפריש נדקה לא יתירגם
 יזו ממנו שלא תהא מרחה
 ד"ה מרדכי כנא מיעזא
 מר רמז ע"ג ירושלמי פאה
 פ"ה הלכה ד:
 2. ח"א רמז מרנא אומא

מבנות פריזקתיו /
 חננה מרחה מן חזון גאלה /
 גיין ירושלים

ומ"ש רבינו ואם ירצה ליתן רשות לישראל לברך רשאי. כן : גרסינן בירושלמי וכו' ויראה לכאורה וכו'. נראה דהכי כמזכר סמ"ג (עשין כו ע"א) וזה לשונו ואף כהן יכול ליתן רשות במקום שאין שם עם רב כדמוכח בהיזקין: וכתב המרדכי בפרק בני העיר (מגילה סי' תמ"ח) נראה דבטעודה אס' החכם ישראל מקדים את הכהן עם הארץ לפניו לדרך חוק ומשפט כהונה על זה נאמר כל משנאי אהבו מות אבל אס' החכם נתן רשות לכהן עם הארץ לברך ברכת המזינא או ברכת המזון אין כאן בית מיוחד דהא חכם יכול ליתן רשות אפילו לישראל הפחות ממנו כדליתא בבבבא דרבי א"ל לרב קום משי ידך וכו' וכן נר' קפרא נתן רשות לאחד מתלמידיו לברך בפרק כ"ג מברכין (לט): גרסינן בירושלמי אמר רבי יהושע בן לוי מימי ידך ברכתי לפני כהן וכו'. בסוף פרק אין עומדין (ה"ד): ומ"ש רבינו בשם הר"ם. כתבו הכל זו אצל קריאת התורה בסימן כ' (י"א):

ולברך ראשון. ואם ירצה ליתן רשות לישראל לברך רשאי. גרסינן בירושלמי אמר רבי יהושע בן לוי [א] מימי לא ברכתי לפני כהן ולא בירך ישראל לפני ורבי יהושע בן לוי לוי היה [ב] ויראה לכאורה שיש ללוי דין קדימה לברך לפני ישראל במקום שאין שם כהן. וה"ר מאיר מרוטנבורק כתב שאין לו דין קדימה והא דקאמר שלא בירך ישראל לפניו מצד גדולתו קאמר ולא מצד לוייה: ג"ד גרסינן בפרק הירואה (נ"ה). שלשה דברים מקצרין ימיו של אדם וחד מינייהו מי שנותנים לו לברך ואינו מברך ולא עוד אלא שצריך לחזור אחריו כדאמר ליה רב הונא לרבה

בריה [ה] (ט) חטוף וברוך: ל

אין כאן בית מיוחד וכו' עכ"ל ומצינו ב"י והכי משמע מלישנא דרש"י שכתב אל תקרא משנאי אלא משנאי שגורמים לבני אדם לשנאותו שהרואה תלמיד חכם שפל לפני עם הארץ אומר אין נחת רוח בתורה עכ"ל משמע דוקא כשהכהן מברך בלי נטילת רשות מהחכם או החכם עם הארץ לברך אדרבה הכהן הוא הנראה התלמיד חכם שפל דכהן עם הארץ גדול ממנו אבל כשהחכם נותן רשות לכהן מהא דרבי דאמר ליה לרב קום משי ידך וכו' וכן נר' קפרא נתן רשות לאחד מתלמידיו אין משם ראייה שיכול ליתן רשות לכהן עם הארץ ודומק לומר דבפירא ליה דכהן עם הארץ וישראל תלמיד חכם שאינו חשוב כמו החכם שקולין הן דמנא ליה הא וכן נראה לפע"ד להחמיר שלא ליתן רשות לכהן עם הארץ לברך בטעודה לפניו:

עין בפירוש רש"י בתומס (ויקרא כ"א ט) שמפיק לה מקדוש יהיה לך. וקדשתו דרש הגמרא קדשתו בעל כרחו שלא יטמא ולא ישא גרושה אמנם בגמרא בפרק היזקין (גיטין ע"ג) דרש ג"כ הכי וקדשתו לכל דבר שבקדושה וכו' ופירש רש"י וקדשתו כי את לחם אלהיך וגו' הרי מצואר דנצרו דהגמרא מפיק ליה מסוף פסוק דקרא דקדשתו בסוף פסוק כחוב קדוש יהיה לך והגמרא והפוסקים רשא דקרא נקטו ולזה רמו רש"י כי את לחם וגו' וק"ל: (י) שנותנים לו לברך ואינו מברך וכו'. יליף לה מדכתיב (בראשית י"ג) ואברכה מברכך פירש רש"י והמברך ברכת המזון מברך לבעל הבית והכי נמי מי שנותנין לו ספר תורה לקרות ואינו קורא והמנהיג עלמו ברגנות ומכאן היה נלע"ד ליישב המנהג מה שאומר המברך להמקדין כשירצה להחמיל לברך נוטל רשות ואומר בלשון אשכנז רבותי וטעלין מיר בענטשין ששמעתי מדקדקים מגמגמים מה הלשון דאינו שייך כלפי מעלה ונלע"ד דקאי על בעל הבית דאף שטיקר ברכת המזון מסוקן ליתן שנה והודאה לה' יתברך ולזה דקדקו שלא לומר בברכה הזימן נברך על המזון שאכלנו משלו כדי שלא יזון דרוסה לומר לברך לבעל הבית וכמו שכתבתי

כדאמר ליה רבה הונא בריה חטוף וברוך. בסוף פרק אלו דברים (ע"ג) ופירש רש"י כשמושיטין כוס של ברכה הוי מחור שימנהו לך ותברך:

פרישה

לעיל סימן קל"ב (א"ח ט) מכל מקום שאני הכא קודם התחלת ברכת המזון שבעל בית נותן כוס לברכה וכבר אמרו אורח מצד כדי שיברך לבעל הבית וראיה גדולה מזה הוא מה שפירש רש"י כאן על מי שנותנין לו לברך ואינו מברך דנפיק ליה מדכתיב ואברכה מברכך שמע מינה דעיקר שם ברכה קאי אברכה בעל הבית משום הכי נמי נתפשט המנהג לומר לשון השייך אברכה ודס כיון דהברכה קאי אבעל הבית: (ט) חטוף וברוך. פירש רש"י כשמושיטין כוס של ברכה הוי מחור שימנהו לך ותברך והוא בסוף מסכת נזיר (ס"ו) אמר ליה רב נחמיה בריה וכן אמר ליה רב הונא לבריה חטוף וברך למימרא דמברך עדיף והמניא גדול העונה אמן יותר מן המברך מנאי היא דמניא אחד המברך ואחד העונה אמן אלא שמתהוין ליתן שכר למברך מחלה ע"כ ופירש רש"י חטוף כוס של ברכת המזון וברך אהא אותה מנאי היא דאיכא למ"ד דעונה אמן משונה ואיכא מ"ד דהמברך משונה אחד המברך ואחד העונה אמן נוטלין שכר אלא שמתהוין ליתן שכר למברך מחלה לכן אמר ליה חטוף וברך עכ"ל ועיין בסימן קכ"ד (א"ח י) מה שכתבתי על גדול העונה אמן יותר מן המברך:

דברים אפשר שמן הראוי להקדימו ואין להקשות ממעשה דרבינו חם והביאו הגהות מרדכי דגיטין סימן תס"א שיעק כהן מים על ידו והקשה לו תלמיד אחד שנינו בירושלמי המשחמש בכהונה מעל והשיב לו אין בהן קדושה בזמן הזה דקיי"ל בגדיהן עליהן קדושה עליהן ואי לא לא והקשה לו א"כ כל מיני קדושה לא ליעבד להו ושחיק רבינו חם והשיב ר' פטר דנהי דיש בהן קדושה יכולין למחול וכו' ע"ש. והנה לכאורה משמע ממעשה דרבינו חם ותשובתו דאין לכהן קדושה ואף אם יש להן לעצ"ג"כ קדושה מכל מקום יכולין למחול זה ודאי אינו

דרישה

רא [א] מימי לא ברכתי לפני כהן. אף שכבר נתבאר דתלמיד חכם אסור להקדים אפילו כהן גדול עם הארץ כתב המרדכי היינו ררך חוק הכהונה ורבי יהושע בן לוי היה מכבדו ולא דרך חוק: ומ"ש ולא בירך ישראל לפני. אף שמתור ללוי לכבוד למאן דהוא וכן תלמיד חכם מכל מקום הם לא עשו אף שכברתי אותן הם לא רצו לברך לפני: [ב] ויראה לכאורה שיש ללוי דין קדימה לברך לפני ישראל בשאין שם כהן. והא דאמרין אס אין שם כהן נתפרדה החבילה וכמו שכתב רבינו לעיל סימן קל"ט (קל"ה) [ק"ב] בקריאת

רא [א] מימי לא ברכתי לפני כהן. אף שכבר נתבאר דתלמיד חכם אסור להקדים אפילו כהן גדול עם הארץ כתב המרדכי היינו ררך חוק הכהונה ורבי יהושע בן לוי היה מכבדו ולא דרך חוק: ומ"ש ולא בירך ישראל לפני. אף שמתור ללוי לכבוד למאן דהוא וכן תלמיד חכם מכל מקום הם לא עשו אף שכברתי אותן הם לא רצו לברך לפני: [ב] ויראה לכאורה שיש ללוי דין קדימה לברך לפני ישראל בשאין שם כהן. והא דאמרין אס אין שם כהן נתפרדה החבילה וכמו שכתב רבינו לעיל סימן קל"ט (קל"ה) [ק"ב] בקריאת

ה כתב הרמב"ם היו לפנינו עניים הרבה וכו'. אע"ג דמשנה היא בסוף הוריות כתבנו שם הרמב"ם משום דמ"ש ישראל לחלל ולחלל לשחוקי ושחוקי לאסופי ואסופי לממזר אינו משנה ותוספתא היא מד: לאשה וכתב רבינו בסוף סימן רנ"ג:

ה(ב) וב"ש באו שניהם להשיא מקדימין אותה להשיאה. צריחא צפרק מניחא האשה כחנמיה נסמון:

ה(ב) כתב הרמב"ם היו לפנינו עניים הרבה וכו'. צ"ח מהלכות מתנות עניים (הלכה ז י"ח) והיא משנה בסוף הוריות (ג) כהן קודם ללוי לוי לישראל ישראל לממזר ממזר לנחין נחין לגר גר לעבד משומר ועממל (ס) יהיב טעמא לכולהו. וצירושלמי (ס) אמרו

באו שניהם להשיא מקדימין אותה להשיאה: ה כתב הרמב"ם היו לפנינו עניים הרבה מן ואין בכיס לפרנס או לכסות או לפדות כולן (ט) [ג] מקדימין הכהן ללוי והלוי לישראל והישראל לחלל ולחלל לשחוקי והשחוקי לאסופי והאסופי לממזר והממזר לנחין והנחין לגר והגר לעבד משוחרר כמה דברים אמורים בזמן שהם שוין בחכמה (י) [ד] אבל אם היה כהן גדול עם הארץ וממזר תלמיד חכם תלמיד חכם קודם וכל הקודם בחכמה קודם לחבירו. ואם היה אחד מהם רבו או אביו אף על פי שיש שם גדול מהם בחכמה (י"א) רבו או אביו שהוא תלמיד חכם קודם לזה שהוא גדול ממנו: י מי שבא ואומר האכילוני אין בודקין אחריו אם הוא רמאי אלא מאכילים אותו מיד היה ערום ובא ואמר כסוני בודקין אחריו אם הוא רמאי [ג] ואם מכירין אותו מכסין אותו לוי קודם לישראל לוי לא ישראל הוא אמר רבי אבין נשעת הדוכן שנינו משמע דהשתא דליכא דוכן אינו קודם לישראל אבל בתלמודא דין מולא כתב כן משמע דס"ל דאין לחלק בין זמן לזמן וכן נראה דעת הפוסקים שלא חילקו [ג]: וב"ש שישראל קודם ח"ד והל"ל ששחוקי ושחוקי לאסופי ואסופי לממזר. [ס]: [ט] וב"ש ואם היה אחד מהם אביו או רבו וכו' וב"ש כמה דברים אמורים בזמן שהן שוין בחכמה אבל אם היה כהן גדול עם הארץ וממזר תלמיד חכם תלמיד חכם קודם. משנה בסוף הוריות (ס):

י מי שבא ואמר האכילני אין בודקין אחריו וכו' היה ערום ובא ואמר כסוני בודקין אחריו וכו'. פלוגתא דרב הונא ורב יהודה צפרק קמא דצנא צמרא (ט) ופסק כרב יהודה דלמר הכי משום דמניא כווסיה: וב"ש ואם מכירין אותו מכסין אותו מיד לפי כבודו. פשוט הוא:

פרישה

כסנר וכן נשלתן ערוך (ס"ט) והוא מהירושלמי. ועיין דרישה: (יא) רבו או אביו שהוא תלמיד חכם קודם וכו'. והא דכתב רבינו בס"פ רמ"ז דלס אביו הוא חכם הוא קודם לרבו וכו' דמשמע דוקא להיות קודם לרבו לר"ך להיות אביו ג"כ חכם הא נגד תלמיד חכם אמר שאינו רב אפילו אין אביו חכם יש לו קדימה זה אינו מוכרח ד"ל דס"ל נא ללמדנו דנשאביו חכם אז הוא קודם אפילו לרבו אבל מ"מ גס להיות מוקדם לשאר תלמיד חכם לר"ך להיות אביו חכם. אי נמי כהן א"ר חכם מופלג דמחשב כרס מושקא וכמ"ש בסמין (רמ"ג) [רמ"ד] (קטו). ע"ש וכדמשמע מלשון רבינו שכתב אע"פ שיש שם גדול וכו' ולהכי אי לאו דאביו תלמיד חכם היה האמר קודם כיון שהוא מופלג וק"ל מט: מופלג

(ט) מקדימין הכהן ללוי והלוי לישראל וכו'. צירושלמי כתב אלו דדוקא נשעת הדוכן שנינו אבל בזמן הזה אין חילוק אבל בתלמוד דין לא חילקו וכן כל הפוסקים לא חילקו. צ"י. ואע"ג דרש"י כתב בפירושו הסומע צפרקת ראה על פסוק (דברים י"ט) פן תעזוב את הלוי כל ימך על אדמתך ו"ל על אדמתך אבל בגולה איך מחזיר עליו יומר מעניי ישראל ו"ל דהיינו בזמן שהיה מרומנין ומעשר טהא אבל בזמן הזה יש לו קדימה מה. ועיין דרישה: (והשחוקי לאסופי. שחוקי כל שמכיר את אמו ואינו מכיר את אביו (קידושין סג) ואמרין צפרק עשרה יוספין (סס ע"ד) שבודקין את אמו ואם אמרה לכסר נענלמי נאמנת. ואסופי שנאסף מן השוק ואינו מכיר לא אביו ולא אמו (סס ע"ג) ועיין בא"ע סימן ד'. עד כאן המגיה: (י) אב"ט אם היה כהן גדול עם הארץ וממזר תלמיד חכם וכו'. ואשכחנא

דרישה

להקדימו בזמן הבית והיה בזמן הזה לרעת רבינו. והירושלמי (שמביא הבי"ב בסמין זה ז"ל אמר רבי אבין בשעת דוכן שנינו. עד כאן המגיה) מוקי לה אפילו להאי קדימה דלהחיותו דוקא בזמן הדוכן ולפי"ז צ"ל מ"ש רבינו באורח חיים יראה דיש לו קדימה אדברי הירושלמי דלא כ"כ לפי סברת הירושלמי אלא לפי סברת תלמוד דין ודו"ק: [ד] אב"ט אם היה כהן גדול עם הארץ וממזר תלמיד חכם וכו'. כתב הריטב"א בפ"ק דבי"ב אההוא עוברא דהוה מצטער על שנתן פתו לעם הארץ מסתברא ככה"ג שהיו שני בצורת ומה שהיה אוכל עם הארץ יחסר לתלמיד חכם אבל בודאי בלאו הכי חייב להחיותו וכן נמי מסתברא דאפילו ככה"ג אם בא לפנינו מת ברעב חייב להחיותו אף על פי שהוא ספק אם יחסר לתלמיד חכם אחר כך מיהו אם הוא ודאי שיחסר לתלמיד חכם אין נותנין לעולם לעם הארץ דקיי"ל דתלמיד חכם קודם לכל דבר עכ"ל:

7 ← [ג] מקדימין הכהן ללוי והלוי לישראל. קשה דבאורח חיים סימן ר"א כתב רבינו ז"ל גרסינן בירושלמי (ברכות פ"ה ה"ד) אמר רבי יהושע בן לוי מימי לא ברכתו לפני כהן ולא בירך ישראל לפני ורבי יהושע בן לוי לוי הוי מן ויראה דיש ללוי דין קדימה על ישראל לברך לפניו וה"ר מאיר מרוטנבורק (תשב"ץ קטן ס"י ש"ב) מן כתב שאין לו דין קדימה אלא שמצד גדולתו לא בירך ישראל לפניו עכ"ל והכא כתב רברי הרמב"ם בסתם דיש ללוי דין קדימה ונלע"ד דכאן דאיירי לענין להחיותו ודאי יש ללוי דין קדימה לכולי עלמא דהיום או מחר יבנה בית המקדש ויחזור הלוי לעבודתו ולדוכנו [מת] מה שאין כן לעיל באורח חיים דאיירי לענין לכבודו לפי שעה ואין החיות תלויה בזה סבירא ליה לר"מ מרוטנבורק דאין לו קדושה. ונראה דגם בזמן שכית המקדש קיים סבירא ליה דאין מצוה לכבוד הלוי יותר מישראל כי אם לענין חיותו חייבה התורה

[ס] כ"כ הרמב"ם ג"כ בפירושו המשנה סוף הוריות ויאר שם העטעם ולא ידעמי מאין הוליא דין זה ומללתי צ"ח שכתב שהוא נחוספתא: [ט] וב"ש ואם היה אחד מהם רבו וכו' כתב הצ"ח הגולה (א"ח טו) שהוא נלמד ממשנה דצ"ח (ג) ע"ש ועיין בש"ך (סי"ח) מ"ש על זה:

הגהות והערות

- ג. **גמרא סס: הראש"ש סס: ה. מגילה כ"ט [פ"א, י"ד] נכנס לה, אן: ו. מרדכי סס (נמו) ממנו: ז. גיטין נ"ט [ע"ג, ר"ף סס]: ח. נכנסו נ"ה [פ"א]: ט. שם נ"ג [פ"א]: לפירוש רש"י [ד"ה סמוך]:

ציונים לרמ"א

רא (ב) ב"י [ד"ה וי"מ] בשם אהרן מועד [שנ"ד] הנכנסו לך מ נתיב [א]:

עשרת וקנים

בן ז' קידים ב"י וז"ל התלמוד פרק בני העיר [ומגלה מ"ג אן] אמר רבה בר רב חנה [א] אמר ר' יוחנן כל תלמיד חכם שמברך לפניו אפילו כהן גדול עם הארץ חייב מיתה, שאמר [ומג' מ"ג אן] משני אביו מות, אל תקרי משני אלא פגנאי ופירש רש"י שגורמים לבני אדם לשונאתו, שאמרים אין נחת רוח בתורה, כיון שרואה תלמיד חכם שפל לפני עם הארץ, או יש לפרש פירוש אחר ונראה כאלו הבדקה אינו כדאי שיהיה הוא המברך, מפני חשיבותו של עם הארץ שהוא ראוי לברך, מצאתי בשם מהר"ש אפילו כהן גדול עם הארץ אין להקדימו [ומגלה סס]:

[כ"ג] אבל בהן תלמיד חכם מצוה להקדימו, היינו כשהוא היה לתלמיד חכם ישראל, אבל אם הכהן תלמיד חכם אינו שיהיה לתלמיד חכם ישראל או טוב ממירות חסידות להקדימו, כן משמע מחוספות פרק בני העיר [ומגלה סס ד"ה ט] בני עובדא דר' פירא, ומה יש סמך להבנתו [ש[ב]מדינתו] אלו שנוטלים רשות מהכהנים אפילו במקום שיש תלמיד חכם ליתן רשות לישראל אפילו עם הארץ לברך (טור) [ליח] דבר תפלות נכנס פ"ו א"ח [מ] ויש מי שמחמיר שלא ליתן רשות אפילו לכהן עם הארץ לברך לפני תלמיד חכם (מודי בבית ד"ה נתיב כהנא). ויש אומרים שאין ללוי שום קרימה לברך לפני ישראל (טור) בשם מהר"ם מירושבורג מובא על ט סימן כ"ה א':

חכמת שלמה

א' (פס"ה ב) ז'א יקדים זכב ישראל צדיק עם ארץ, י"ג, הנה ראמי אפר קטן נקוב בשם שרפי וזב על הלכות מילה [מת] י' דינים מתחשבים און און סס: הכל שרף מוהר"ש י"ד יע' ולי"ו ששהי'...

הלכה ד, גיטין פ"ה הלכה ט' מימי לא בריך ישראל לפני, ואין נראה, [ד]הסס"ו מלך גדולו קאמר, שר' יהושע בן לוי היה גדול, והב"ת [ד"ה גרסי' מיושלמין] כתב דזה אינו, דאי אפשר שר' יהושע בן לוי לא סעד מימיו אלל מי שגדול ממנו ואפילו הכי בריך הוא, ועוד הביא ראיות, ע"ש, וכן יסד נחרוז וזדה לשמן כו', נרשום הכהנים והלוים, ויש גורסין הכהנים הלוים, כלומר דכהנים איקרו לוים, ונמצאנו סוף הוריות [י. א] אמרינן לי קודם לישאל, וכן פסק ב"י [פ"א, ר"א] [גרנא] [סעיף ע', וכוין דחוינן דליטול דקה ולקרות בתורה קודם א"כ הוא הדין לשאר דברים, דאין לימוד לתמזה, ונריך עיון למה מייתי בגיטין [סס] מקראות אחריס ובהוריות [סס] ג"כ, ועיון במדרש רבה [רס] פרשת נשא ויבדולמי דהוריות [נספון], אח"כ ראמי בירושלמי סוף הוריות דאיתא התם שלח ישראל שוין, רק בזמן הדוכן היה לי קודם, אלל ב"י [סס] פסקו דלא כוומיה, וכמו שכתב הרב ב"י סס [ד"ה כג המצ"ס], ונריך עיון למה, דהא רש"י פרשת

הלכה ד, גיטין פ"ה הלכה ט' מימי לא בריך ישראל לפני, ואין נראה, [ד]הסס"ו מלך גדולו קאמר, שר' יהושע בן לוי היה גדול, והב"ת [ד"ה גרסי' מיושלמין] כתב דזה אינו, דאי אפשר שר' יהושע בן לוי לא סעד מימיו אלל מי שגדול ממנו ואפילו הכי בריך הוא, ועוד הביא ראיות, ע"ש, וכן יסד נחרוז וזדה לשמן כו', נרשום הכהנים והלוים, ויש גורסין הכהנים הלוים, כלומר דכהנים איקרו לוים, ונמצאנו סוף הוריות [י. א] אמרינן לי קודם לישאל, וכן פסק ב"י [פ"א, ר"א] [גרנא] [סעיף ע', וכוין דחוינן דליטול דקה ולקרות בתורה קודם א"כ הוא הדין לשאר דברים, דאין לימוד לתמזה, ונריך עיון למה מייתי בגיטין [סס] מקראות אחריס ובהוריות [סס] ג"כ, ועיון במדרש רבה [רס] פרשת נשא ויבדולמי דהוריות [נספון], אח"כ ראמי בירושלמי סוף הוריות דאיתא התם שלח ישראל שוין, רק בזמן הדוכן היה לי קודם, אלל ב"י [סס] פסקו דלא כוומיה, וכמו שכתב הרב ב"י סס [ד"ה כג המצ"ס], ונריך עיון למה, דהא רש"י פרשת

ראה [דברים יב יט] כתב ג"כ כן, וכן הוא נספרי סס [פסיקא עז]: L ה מקצרים ימיו, דכתיב [נבאש"י יב ג] ואברכה מברכך, והמברך נכנס המזון מברך לבעל הבית (רש"י גטות נה, א ד"ה ואברכה), וא"כ דוקא באורח הדברים אמורים, וזכום נכנס המזון: ו כום של ברכה, בסוף גיור [מ"ג] פירש רש"י [ד"ה סמוך] דקאי אכום של נכנס וימון, משום דממהרין ליתן שטר למברך קודם להעונה אמן [י]. ומכל מקום שניהו שוין בשכר, וכן משמע דעת הטור, מדכתבו כאן, ונריך עיון דב"י סימן כ"ח פסק [הטור] גדול העונה אמן יותר מן המברך, וצממא [סס] אמרינן מנאי היא, ונריך לומר דהתם הג"ה היא ואינו מדברי הטור, כמו שכתב הרב ב"י סס [ד"ה כגו מספר], ואע"ג דבחו"מ סימן [רפ"ג] [שפב] פסק רמ"א כדבריו לענין מילה, י"ל דמכל מקום הדין אמת דאם קדמוה אחר שפטור מלשום, י"ע כל פנים העונה אמן מקבל שכר כמו המברך, אע"פ שממהרין [לברך] [למברך] [י], כשכל זה אינו חייב לשלם, דהא לא אפשריה מיד, אח"כ מלחמי שכן כתב בש"ך בחו"מ סוף סימן שפ"ב [ס"ק ד ד"ה כגמ' ועיון שם כמה דינים:

ראה [דברים יב יט] כתב ג"כ כן, וכן הוא נספרי סס [פסיקא עז]: L ה מקצרים ימיו, דכתיב [נבאש"י יב ג] ואברכה מברכך, והמברך נכנס המזון מברך לבעל הבית (רש"י גטות נה, א ד"ה ואברכה), וא"כ דוקא באורח הדברים אמורים, וזכום נכנס המזון: ו כום של ברכה, בסוף גיור [מ"ג] פירש רש"י [ד"ה סמוך] דקאי אכום של נכנס וימון, משום דממהרין ליתן שטר למברך קודם להעונה אמן [י]. ומכל מקום שניהו שוין בשכר, וכן משמע דעת הטור, מדכתבו כאן, ונריך עיון דב"י סימן כ"ח פסק [הטור] גדול העונה אמן יותר מן המברך, וצממא [סס] אמרינן מנאי היא, ונריך לומר דהתם הג"ה היא ואינו מדברי הטור, כמו שכתב הרב ב"י סס [ד"ה כגו מספר], ואע"ג דבחו"מ סימן [רפ"ג] [שפב] פסק רמ"א כדבריו לענין מילה, י"ל דמכל מקום הדין אמת דאם קדמוה אחר שפטור מלשום, י"ע כל פנים העונה אמן מקבל שכר כמו המברך, אע"פ שממהרין [לברך] [למברך] [י], כשכל זה אינו חייב לשלם, דהא לא אפשריה מיד, אח"כ מלחמי שכן כתב בש"ך בחו"מ סוף סימן שפ"ב [ס"ק ד ד"ה כגמ' ועיון שם כמה דינים:

ערך פה פמהריק"ש

רא' פס"ה א בסוף [בעצמות], פירוש, דהויה גדול מן האורח וכן יכול לתת לאחריס לברך: פס"ה ב להקדימו וכו', אפילו יש חסד גדול ממנו, חוספותו מגילה כ"ח א' [ד"ה ט]: פס"ה ד בסוף [שינוי דין], מזה למנמע גמיוי כום של נכנס, פוסק סוף פסק ד' מ"ט [ע"א]:

שערי תשובה

(1) ראשון, עיון באר היטב, מה שכתב ראין בקיאות ביחודי כהונה, והוא מברבי המג"א, והראה [המג"א] מקום לסימן חנ"ו שכתב שכן כן לענין נתינת חלה לכהן בזמן הזה, ע"ש, ועיון בשו"ת מהרש"ם [אה"ע סימן דלה] בענין שבויה לכהן, ובתשובת שבות יעקב [ח"א סימן עג] הו"ט השני [סימן יז] רחוק יאר [סימן קיג] וזכרון יוסף [אה"ע סימן ג] שהאריכו בזה, ועיון בשו"ת בית אפרים חלק א"ח סימן [ה'] [ז] וחלק אה"ע [סימן ז] באורך בענין זה:

(2) לבע"ל הבית, ונכנס את ה' [דברים מ, ק], אם לרצות בעל הבית, [הגטות ומנהיג] מהר"ש [סימן תלח]: (ד) שירצה, קשה ממה נפשך, אם נותן לברך לאחד מבני פשוטא, דגם הם אורחים לענין זה שמברכין לבעל הבית, ונראה לי דאם אחד סמוך על שלמנו ומשלים לו דמי מונו ואותו אין נריך לברך לבעל הבית, ושאי לינו לו לברך, ועוד נראה לי דאם שנים אוכלים צבת אחד ואחד יש לו אורח על שלמנו, דמן הדין יש לאורח לברך, [ואם אותו בעל הבית רוצה לוותר יכול ליתן לברך למי שירצה, מ"א [ס"ק כג, ע"ש]: (ה) צדיק עם הארץ, ואמרינן צממא מגילה דף כ"ח דמיז מיתה שמחה המורה, רש"י ור"ן, והרא"ש כתב להיות [ראש] מדברים ככל קצוץ עם, לדבר ולדרוש תמלה, והוא הדין בישיבה יבג נראה, וכל הנה מילי חלחל שמדלוריתא...

עם הארץ, ואמרינן צממא מגילה דף כ"ח דמיז מיתה שמחה המורה, רש"י ור"ן, והרא"ש כתב להיות [ראש] מדברים ככל קצוץ עם, לדבר ולדרוש תמלה, והוא הדין בישיבה יבג נראה, וכל הנה מילי חלחל שמדלוריתא...

הוצא מזה שאלו זינוק גשמי
מבין כנסת

אות ה) ורדישה אות ב) מזה באורך. ומיהו להמחבר בסימן קע"ח [סעיף א-ב] ויראי צריך להאי טעמא ראינן וזוים ממקומם ולא הסיחו רעעם:

בלתש, לא פלוג. ובחזושינו נלשט יוסף גרסות מ, א ד"ה ואלחן כחטנו בזה: למי שירלה, אפילו קטן נגד גדול. ומה שכתב שני נעלי גמיס ואחד יש לו אורח, יראה לפרש דאיתו שאין לו אורח והס ארבעה יוכל לימן לן כן בימו נטמן על שלטנו, ולא מני אידך לטכז ולומר הדין אורח מנרן, כי הוליל ונבעל הבית מליא מילתא. אבל אם הס ששה, רשאי לטנק, ויצרן אורת לבעל הבית שלו ואידך יכבד ברכת המזון למי שירלה כו': ג א"א. עיין מ"א. שמחה המורה, ועל זה נאמר ומשיעיא אהט מוח (משלי ח') ל"ו כל משניא אהט מוח), ללא כלטו [סעיף ג]. עיין אליה רנה אות ג', דנחורה מיייר קרא: ד פתורה. עיין מ"א. עיין סימן קל"ה גט"ו [ס"ק] ג"ה ומ"א [ס"ק] כ' ובעפרי שם. מה שהקשה מגו ישראל, ביו"ד [סימן] ג"א ע"ד נ"י קודם לישראל ורש"י פרשט רלה (דברים י"ב י"ט), מיך נפרשה [דריש אות ב] שאין ממזיב לימן לו מתנה חנם, עיין אליה רנה [ס"ק] ג', אבל דקדק קודם הוא לישראל, יש לנכד לוי הנמוניא וברכת המזון: ה פקצרים. עיין מ"א. דווקא באורת, ומכל מקום מנהו לתזור אמר כוס של נרכה: ו כו. עיין מ"א. עיין מה שכתבתי בסימן קל"ב גמ"א [רש"י] הפימן מחולין פ"ו [ע"א] בהא ארבע גרסות, ובחזו"מ סימן שפ"ב מזה, וכן א"ן להלחריך:

ביאור הגר"א

[ב] ומה ברבה כו'. וגמרא שם [ברכות מו, א]: [ג] ואם בעל הבית כו'. כנזבר ליעיל [כשריז] הדטעס כו' כו': [ד] [סעיף ג] דרך חק כו'. רהא כלאו הכי יכול

מהצית השקל

רא (פ"ק ג') כו' כו'. קשה כו' שמברכין לבעל הבית. ר"ל, רמלשון רמ"א משמע דקאי על דברי המחבר שכתב שרשות ביד בעל הבית לוותר על ברכתו, והיינו שמברך בעצמו, וכתב על זה רמ"א והוא הדין כו', ר"ל, דהוא הדין כהאי גוונא רשאי לוותר. ועל זה קשה דהא כהאי גוונא אינו מותר, דגם הם צריכים לברך בעל הבית. ורע דבספר ל"ח [מטויו י"ט ט"ו ברכות פ"ו סימן א' אות ט] כתב שכל ימיו תמה למה אנו משנים נוסח הברכה לבעל הבית ממה שנאמר בש"ס [ברכות פו, א]: [פ"ק ג'] א"א כו'. דחייב פיתה. ודרשו מרכותיב [משלי ה, לז] (ול) משנאי אהבו מוח, אל תקרי (ל) משנאי אלא (ל) משנאי. ור"ל, שמשנאים אהבו מוח ובענין הבריות כבוד התורה ומקריס לכהן עם הארץ: [פ"ק ד'] פתורה כו'. אין מחייבין אותה עשרה זהובים. כתב בפרישה שם [אות ט'] לא דווקא עשרה, רהא העולה לתורה מברך שתי ברכות אחת לפניה ואחת לאחריה, ועבור כל ברכה חייב עשרה זהובים, אלא ר"ל אין מחייבים אותו עשרה זהובים, ר"ל החיוב עבור ברכה שאמרו חז"ל [חולק פו, א] עשרה זהובים, וממילא העולה לתורה מגיע עשרים זהובים: דקראי כו'. ז"ל הטור שם, דבקריאה כלם חייבים זה כמו זה, ואפילו כהן ועמד ישראל תחתיו אין לחייבו עשרה זהובים. והא דאמרינן וקדשתו לכל דבר שבקדושה כו', אסמכתא, ולא גבינן מיניה כבי דינא, עכ"ל: וצריך עיון דבגישין כו'. רתנן [שם ט. א.] כהן קורא ראשון מפני דרכי שלום. ופריך את אמרת מפני דרכי שלום הא דאורייתא היא דכתוב וקדשתו כו', ומשני מפני דרכי שלום אין כהן יכול למחול לקרות אחר דלא לייתי

אוצר מפרשים

רא א [פניא ספי'] וצריך עיון דבגישין אמרינן בהדיא דאורייתא היא. ג"כ, ולי לא קשה מידי, רהא [נפריך] דרכי שלום דאורייתא היא, קאי לאינן אמוראי ונפקא מקרא אחרנא. ותרע, דאי לאן דאמר וקדשתו מאי פריך, הא איצטרך דרכי שלום ללוי שקורין אחר כהן ולהקדימו לישראל. ועוד, מאי משני דאורייתא ומפני דרכי שלום, הא תינה לאינן מאן דאמרי ראיין לן לימיר תורה אמרה כן להקדימו כהן ללוי ולוי לישראל מפני דרכי שלום, אבל לאן דאמר וקדשתו לכל דבר היאך שייך לומר כן להקדישו מפני דרכי שלום. ועיין בירושלמי [דן] מיייתי

פרי מגדים

פתיהה להלכות ברכות

(א) דע דכל הברכות כולן הם מדרבנן, לכר ברכת המזון אחר פת מחמשת מיני רגן הוא דין תורה, וזה דעת הר"מ ז"ל פרק שמיני מהלכות ברכות הלכה י"ב כל הברכות אלו אם ספק אין חוזר ומברך, ועיין כסף משנה שם. ובראש [ה] פרק הלכה א' חשיב "תמריס" ותאיניס כו'. ופרק שני הלכה י"ד כתב ברכת המזון בספק חוזר ומברך, קודם פרק שלישי שם, וכן כתב בב"י [סימן] קפ"ד [ד"ה אכל], יע"ש. ואף ברכת המוציא דכרי סופרים, וכן כתב פרק רביעי הלכה ב'. ובטור [סימן] קס"ו [קמה, ב] הביא נוסחא משמו המוציא דכר תורה, ועיין כסף משנה שם. ובב"י בסימן קס"ו [קמה, א ד"ה ואס] כתב דא"כ היה להקשות רידיה ארידיה כסימן ר"ט. ואינו יודע, וברכות "אלו" הנוכרים בפרק ח' שם אין נזכר המוציא, וכמו שכתב בכסף משנה [ת, יב] וב"י בסימן ר"ט [ד"ה כתב], והמתבאר להלכה, כל הברכות דכרי סופרים, חוץ ברכת המזון אפת מחמשת מינים רין תורה. וברכה מעין שלש ספק אם דין תורה או לאו, עיין מיא סימן קע"ב אות גימ"ל. ונפקא מינה, [א]. בספק אם בריך, דככולם אין חוזר, וברכת המזון חוזר. שנית, דרבנן אין מפידין תורה, עיין סימן קפ"ו סעיף א' ב'. שלישית, ברכות דרבנן בלא כוונה יצא, וברכת המזון צריך כוונה לצאת, כבסימן סמ"ב כמ"א [ס"ק] גימ"ל מצות רין תורה צריך כוונה, יע"ש כוה. וברכת התורה יש בו מחלוקת אי הוה דין תורה, עיין סימן מ"ו [משכבות זהב אות א ד"ה כתב; אות י ד"ה עזר; אשל אברהם] אות יא] כוה. ווימוך, עיין מה שאכתוב אות ה'.

(ב) קשיא לי למה כספיק אם בריך ברכת המזון חוזר ומברך בפה, יהרהר בלב מדי, להר"מ ז"ל פרק א' מהלכות ברכות הלכה ז' אף ברכת המזון דיעבר יצא, ואף להמחבר [סימן] קפ"ה סעיף ב'. באונס עכ"פ, עיין מ"א [סימן] א' ופריש שם. ולהר"מ ברכה שאינה צריכה עובר [ע"ל] לא תשא רין תורה [א], כמו שכתב [ב] פ"ה [ד"ה] הלכה ז' א' ופריש שם.

רא א גדול. עיין מ"א. כשולס נעלי גמיס או גדול מנרן, הא לאו הכי אורת מנרן, עיין פרשה [אות א] ואליה רנה אות א'. הא דנדול מנרן, כמד הוא שיהא הוא מוליא רכס ידי חובתן, עיין ברכות מ"ו [ע"א] וב"מ [רש"י] ונ"ץ [עטרת זני ס"ק א]. אף האידנא שולס מצברים ב צ"פ שירצה. עיין מ"א. אפשר כנה אורחים רשאי בעל הבית לנכד יראה לפרש דאיתו שאין לו אורח והס ארבעה יוכל לימן לן כן בימו ונבעל הבית מליא מילתא. אבל אם הס ששה, רשאי לטנק, ויצרן אורת עיין מ"א. עיין מ"א. שמחה המורה, ועל זה נאמר ומשיעיא אהט מוח (משלי ח') ל"ו כל משנאי אהט מוח), ללא כלטו [סעיף ג]. עיין אליה רנה אות ג', דנחורה מיייר קרא: ד פתורה. עיין מ"א. עיין סימן קל"ה גט"ו [ס"ק] ג"ה ומ"א [ס"ק] כ' ובעפרי שם. מה שהקשה מגו ישראל, ביו"ד [סימן] ג"א ע"ד נ"י קודם לישראל ורש"י פרשט רלה (דברים י"ב י"ט), מיך נפרשה [דריש אות ב] שאין ממזיב לימן לו מתנה חנם, עיין אליה רנה [ס"ק] ג', אבל דקדק קודם הוא לישראל, יש לנכד לוי הנמוניא וברכת המזון: ה פקצרים. עיין מ"א. דווקא באורת, ומכל מקום מנהו לתזור אמר כוס של נרכה: ו כו. עיין מ"א. עיין מה שכתבתי בסימן קל"ב גמ"א [רש"י] הפימן מחולין פ"ו [ע"א] בהא ארבע גרסות, ובחזו"מ סימן שפ"ב מזה, וכן א"ן להלחריך:

הגהות והערות

- א [ה] א"ן כ"ה טעור.
ב [ה] א"ן שם ג"א, עיין דקדוק סופרים אות ל'.
ג [ה] כ"ה טעור. וכע"ז בקלור מסק הלא"ש שם.
ד [ה] א"ן שם ג"א, רהא דגמלא גיטא שונה, רהא ר"ף שם ג' ונפקדוק סופרים אות מ'.
ה [ה] א"ן שם ג"א, רהא דגמלא גיטא שונה, רהא ר"ף שם ג' ונפקדוק סופרים אות מ'.
ו [ה] א"ן שם ג"א, רהא דגמלא גיטא שונה, רהא ר"ף שם ג' ונפקדוק סופרים אות מ'.
ז [ה] א"ן שם ג"א, רהא דגמלא גיטא שונה, רהא ר"ף שם ג' ונפקדוק סופרים אות מ'.
ח [ה] א"ן שם ג"א, רהא דגמלא גיטא שונה, רהא ר"ף שם ג' ונפקדוק סופרים אות מ'.
ט [ה] א"ן שם ג"א, רהא דגמלא גיטא שונה, רהא ר"ף שם ג' ונפקדוק סופרים אות מ'.
י [ה] א"ן שם ג"א, רהא דגמלא גיטא שונה, רהא ר"ף שם ג' ונפקדוק סופרים אות מ'.

הנ"ל

פלוגתא דאמוראי בזה אי דאורייתא או לא, ותלמודא דין סבירא ליה כמאן דאמר דאורייתא היא, ולכן פריך שפיר לכולהו אינן אמוראי, ודו"ק: [נתיב חיים]
ג (שה) לוי קודם. ג"כ, עיין שם בפירושי היודשמי שבגליין ש"ס פ"ו פירוש אחר, ובפני משה שם עזר פירוש אחר:
ג (שם) [דע"ל ב"ש פנים העונה אמן כו.]. ועיין [ש"ח] חתם סופר [ארי"ה] סימן קנ"ט [ד"ה ואולי] [מתני']:

פרי מגדים

פתיהה להלכות ברכות

(א) דע דכל הברכות כולן הם מדרבנן, לכר ברכת המזון אחר פת מחמשת מיני רגן הוא דין תורה, וזה דעת הר"מ ז"ל פרק שמיני מהלכות ברכות הלכה י"ב כל הברכות אלו אם ספק אין חוזר ומברך, ועיין כסף משנה שם. ובראש [ה] פרק הלכה א' חשיב "תמריס" ותאיניס כו'. ופרק שני הלכה י"ד כתב ברכת המזון בספק חוזר ומברך, קודם פרק שלישי שם, וכן כתב בב"י [סימן] קפ"ד [ד"ה אכל], יע"ש. ואף ברכת המוציא דכרי סופרים, וכן כתב פרק רביעי הלכה ב'. ובטור [סימן] קס"ו [קמה, ב] הביא נוסחא משמו המוציא דכר תורה, ועיין כסף משנה שם. ובב"י בסימן קס"ו [קמה, א ד"ה ואס] כתב דא"כ היה להקשות רידיה ארידיה כסימן ר"ט. ואינו יודע, וברכות "אלו" הנוכרים בפרק ח' שם אין נזכר המוציא, וכמו שכתב בכסף משנה [ת, יב] וב"י בסימן ר"ט [ד"ה כתב], והמתבאר להלכה, כל הברכות דכרי סופרים, חוץ ברכת המזון אפת מחמשת מינים רין תורה. וברכה מעין שלש ספק אם דין תורה או לאו, עיין מיא סימן קע"ב אות גימ"ל. ונפקא מינה, [א]. בספק אם בריך, דככולם אין חוזר, וברכת המזון חוזר. שנית, דרבנן אין מפידין תורה, עיין סימן קפ"ו סעיף א' ב'. שלישית, ברכות דרבנן בלא כוונה יצא, וברכת המזון צריך כוונה לצאת, כבסימן סמ"ב כמ"א [ס"ק] גימ"ל מצות רין תורה צריך כוונה, יע"ש כוה. וברכת התורה יש בו מחלוקת אי הוה דין תורה, עיין סימן מ"ו [משכבות זהב אות א ד"ה כתב; אות י ד"ה עזר; אשל אברהם] אות יא] כוה. ווימוך, עיין מה שאכתוב אות ה'.

(ב) קשיא לי למה כספיק אם בריך ברכת המזון חוזר ומברך בפה, יהרהר בלב מדי, להר"מ ז"ל פרק א' מהלכות ברכות הלכה ז' אף ברכת המזון דיעבר יצא, ואף להמחבר [סימן] קפ"ה סעיף ב'. באונס עכ"פ, עיין מ"א [סימן] א' ופריש שם. ולהר"מ ברכה שאינה צריכה עובר [ע"ל] לא תשא רין תורה [א], כמו שכתב [ב] פ"ה [ד"ה] הלכה ז' א' ופריש שם.

שו"ת

תשובות והנהגות

השלם

חלק שני

כולל

תשובות בד' חלקי שו"ע למעשה האיך לנהוג
הידורים, אזהרות, והנהגות לכל ימות השנה
ובתוכם דברים הרבה בע"פ שקבלתי ושמעתי
מנאוני וצדיקי הדור (וצ"ל)

מאת

הרב משה שמרנבוך

רב וראב"ד דק"ק מרכז התורה ביהמסבורג
מח"ס "מועדים זמנים" ו"מעם ודעת" עה"ת
סגן נשיא העדה החרדית בעיה"ק

מהדורה חדשה

סודר מחדש עם הרבה הוספות, הערות ומקורות
בתוך התשובות ופנים חדשות בא לכאן בכל הספר

עיה"ק ירושלים תובב"א
שנת תשנ"ד לפ"ק

21

מים בס"ד שיש בין אנחנו לבצה ילים, ועתיד ארץ לעתיד היהדות צירו, ואינו יכול אנשי עירו קודם, דמיא, אף שלא ללאנשי עירו.

לשם בניית בנייני הנראה זהו הדרך לקום פועלים כפי ולכן הוריתי לא מפני צרכי העיר הדות העולם כולו

ז בחנות ורוצה כסף מעשר.

ומעות מעשר עבור ו: האחרונים וע"ע ונתבאר דכל שלא אינו יכול לנכות ז: והביאור דכיון מל"ת ד"לא יגוש" י"כ לא חשיב צדקה ע, ואי אפשר לומר כסף צדקה, שצריך שחייב בלאו הכי, קיבלם נותנם לו.

לא יגוש, דלכאורה מצאתי שיש לאו גם ז סימן צ"ז סוף ס"ב 'א בדרך הלואה אבל ו. עובר עיש"ה, ועיין המשמע דהקפת חנות ר שם במשנה דהיינו במלוה משמט, וא"כ זמן הרגיל לפרוע הוי פשר דכל זה לענין וש אינו עובר. וביאור

הדבר נראה שלענין שמיטה שנאמר לא יגוש אם זקף עליו במלוה עוברין שנעשה מלוה, אבל לא היכא דבא לתבוע מהלוה דילפינן מדכתיב "לא תהיה לו כנשה" דאולי מיירי דוקא בהלואה מעיקרא שניתנה לחסד וכו', ולא בהקפת חנות, ואף שעשה חשבון ונעשה מלוה לא נתחייב בכך לא לתובעו מה שמכר לו וכשמוותר זהו צדקה. ואולי מותר לדוחקו אפילו שילוח כדי לשלם מה שקנה, ואף שאם יש לבעל החנות כדי מחייתו ולא דחוק, נראה שאין זה ממדת החסד לתבוע ממנו, לא נתברר שיש בזה הלאו, ואם כן כשמוותר אפילו לבניתיים ועושה חסד לא לדוחקו, נראה שזהו צדקה וחסד, ויכול לנכות מכסף מעשר לתת לעני בדרך זו, דודאי החוב מדאיגו והוא פוטרן מדאגה וזהו צרכיו.

ואם כנים הדברים, שבהקפת חנות אין הלאו דלא יגוש, א"כ אף בהלואה אינו יכול לנכות אלא אם כן חשב מעיקרא לנכות אם לא ישלם (ואז אינו מקיים מצות הלואה מעיקרא בהידור, כך שמעתי בשם רבינו החזו"א זצ"ל שמלוה הדורש ערבים בטוחים דוקא וקשה ללוה להשיכם אין מצות הלואה כ"כ שלימה כמו בהלואה שמסתכן) אבל בהקפת חנות כיון שאפשר לנוגשו ולתובעו נראה שיכול לנכות ולוותר מלתבוע אף שמן הדין אפשר שיכול לתובעו ולקבל, ומקיים בזה מצות צדקה, ויכול ללוות מכסף מעשר אם נמנע לדרוש והיה מקבל עד שמרגיש שיכול לתבוע שיש לקונה אפשרות ללוות ולהשיג כסף.

סוף דבר נראה למעשה שאם חייבין לו ואינו יכול להוציא הכסף, אינו יכול לנכות מכסף מעשר, אלא אם כן התנה מעיקרא שנותן לו או לצדקה או להחזיר ורק באופן זה נתן לכתחילה, אבל אם יכול להוציא ולקבל מיד הכסף במה שמפציר בו, ומוותר רק מחמת שהוא עני, נראה שזהו צדקה ויכול לנכות מכסף מעשר. [אף שלענין מעות צדקה ממש יל"ע בזה, מ"מ לענין מעשר כספים דעתי שיש להקל בזה וכמ"ש].

סימן תעב

76 שאלה: עני באותה שעה מצות צדקה. נחלקו רבי ליפא מקאפליא עם הגר"ח מוואלוז'ין זצ"ל בעשיר העובר ממקום למקום ועכשיו זקוק לצדקה שאין לו עכשיו מאומה וצריך לבקש

מאחרים, בעל "קדושת יום טוב" זצ"ל ס"ל כיון שהוא עכשיו עני ומבקש צדקה אינו חייב ללוות ודינו ככל עני שאינו צריך ללוות, והגר"ח זצ"ל הסכים לסברא זו, רק כשבא לרבינו הגר"א זצ"ל אמר לו כשיכול ללוות אינו עני כלל, אפי' אם הוא עכשיו עובר ממקום למקום מחוייב ללוות, ולכן פסק שחייבין ללוות ואין דינו כעני לתת לו צדקה. מובא בחוט המשולש סוס"י י"ז, וכן דעת העה"ש סימן רנ"ג סעיף י"א שמחוייב ללוות והביא מחוה"מ הנ"ל בשם הגר"א ז"ל, ע"ש.

ונראה בזה להשוות הדיעות, שאם צריך כסף לעסקיו ודאי חייב ללוות, וכן אם מחפש מזונות ולינה כפי רגילותו כעשיר חייב ללוות, ואף שבעשיר יורד מנכסיו צריך ליתן לו "אשר יחסר לו" כרגילותו, מ"מ אם אינו עני אלא באותה שעה ויכול ללוות לכך חייב ללוות, אבל אם דורש כעני כדי חייו וכעין הכנסת אורחים המקובל בערי ישראל, אין בודקין אחריו לומר לו שיכול ללוות, שכדי מזונות לעני חייבין לתת לכל אחד, ואדעתא דהכי נותנין שלכל אחד הזכות, ומדינא אינו צריך ללוות או אם לקח אינו חייב לשלם בחזרה אחר כך, רק אם חסיד הוא שאינו נהנה מאחרים כלל כשמגיע לביתו.

ויש לנו עכשיו דרך ממוצעת, שעשיר בדרך ואין לו ומוכרח לקבל מצדקה נותנין לו כדי מזונות דעני כצדקה ואינו צריך לשלם בחזרה, אבל אם רוצה לינה ומזונות כהרגילו צריך ללוות כשיכול ללוות, ואם נותנין לו לפי צרכו כעשיר אין ליתן לו כצדקה אלא כהלואה וישלם בחזרה. מיהו ודאי אינו ראוי לעשיר ליהנות מהצדקה וע"כ נכון שישלם לעניים כפי מה שנהנה מצדקה בהיותו בדרך.

סימן תעג

77 שאלה: להקדים כהנים ולויים בצדקה לאחרים.

מפורש בש"ע יו"ד (רנ"א סעיף ט') שבצדקה מקדים כהן ללוי והלוי לישראל והישראל לחלל וכו', והיינו כשאין בכיס כדי לפרנס או לכסות או לפדות את כולם מקדים כהן ולוי לישראל, ואף שרש"י בחומש בפרשת ראה מפרש שהדין קדימה דלוי הוא רק על אדמתם ולא בחו"ל, הנה הש"ע סתם ומשמע שהדין כן בכל מקום, ואולי מדרבנן תיקנו כן

THE UNIVERSITY OF CHICAGO LIBRARY

